

Komunikacja dzieci i młodzieży ze spektrum autyzmu.

Zofia Dzierka

Komunikacja

- jest kluczem do poznania siebie i otaczającej rzeczywistości, do umysłowego uporządkowania świata poprzez nazywanie przedmiotów, zjawisk, zdarzeń, określenia ich cech i relacji między nimi.
- przekazywanie i odbieranie informacji w bezpośrednim kontakcie z drugą osobą.

Autyzm

Autyzm jest zaburzeniem emocjonalnego, społecznego i poznawczego funkcjonowania dziecka (Markiewicz).

Autyzm- niejednorodne, wieloprzyczynowe zaburzenie rozwojowe w podstawowych sferach:

- relacji społecznych,
- **porozumiewania się** oraz
- zachowania.

Zaburzenia porozumiewania się- to nieprawidłowości w rozwoju mowy i komunikacji.

Termin „komunikowanie” wywodzi się z języka łacińskiego- „comunicare”- oznacza łączność, wymianę, rozmowę.

- Proces komunikacji można scharakteryzować za pomocą następujących pytań:
- kto mówi?
- co mówi?
- w jaki sposób?
- do kogo?
- z jakim skutkiem?

Warunki niezbędne do powstania aktu komunikacji

- informacja zostanie przekazana w języku zrozumiałym dla obu komunikujących się stron,
- przekaz pozostanie czysty od zniekształceń przez czynniki zewnętrzne,
- przekaz spotka się z odbiorem,
- informacja w założeniu przeznaczona będzie dla danego odbiorcy.

Dyspozycje leżące u podstaw procesu komunikowania się (kompetencje komunikacyjne):

- zdolność spostrzegania;
- umiejętność rozumienia i interpretowania różnego rodzaju informacji i wzbogacanie wiedzy na temat znaczenia różnych sygnałów oraz możliwości kodowania informacji;
- umiejętność „nadawania” informacji i rozwój mówienia;
- dążenie do nawiązania kontaktu.

Efektywność komunikacji zależy:

- kompetencji nadawcy,
- atrakcyjności przekazu,
- odpowiedniego doboru metod przekazywania (odwoływania się do emocji, intelektu lub emocji i intelektu),
- nastawienia odbiorców (pozytywne, negatywne, obojętne) w stosunku do przekazywanych informacji

Czynniki warunkujące proces komunikacji

- **nadawcy** - osoby przesyłającej określone informację
- **odbiorcy** - osoby, do której informacje są kierowane
- **kod** - sposobu przekazania tej informacji (może to być słowo, gest, obraz itp.).
- Każdy z kanałów przekazu informacji ma odmienny wpływ na ogólną ocenę wypowiedzi:
  - słowa - jedynie 7%
  - ton głosu - 38%
  - mimika twarzy - 55%

Czynniki warunkujące proces komunikacji

- Aby komunikacja była skuteczna i efektywna trzeba czuć, słuchać i mówić.
- Udział zmysłów w odbiorze informacji:
  - wzrok – 83 %,
  - słuch – 11 %,
  - węch – 3,5 %,
  - dotyk – 1,5 %,
  - smak – 1 %.

Trudności u osób z autyzmem w dziedzinie języka i komunikacji wynikają:

- z braku motywacji do komunikowania się,
- z braku wystarczającej wiedzy, do czego służy komunikacja, przy jednoczesnym braku umiejętności jej wykorzystania w procesie porozumiewania się z innymi ludźmi (Pisula).

Ze względu na rozwój językowy dzieci autystyczne dzielimy na trzy grupy:

- te, które w ogóle nie przyswoiły sobie języka ustnego;
- dzieci z echolalią oraz posługujące się językiem metaforycznym i neologizmami, które przyswoiły sobie ogniwo: bodziec - reakcja;
- dzieci, które są w stanie dojść do pewnych uogólnień oraz potrafią przypomnieć sobie pewne struktury językowe, lecz u których zaawansowane umiejętności tylko częściowo odpowiadają wymaganiom poprawnego użycia języka (Menyuk).

Funkcjonowanie językowe dzieci z autyzmem

- U mówiących dzieci autystycznych bardzo często występuje **echolalia**- „[...] rodzaj zaburzeń treści mowy, w następstwie zaburzeń treści myślenia, który polega na powtarzaniu słów i zdań wypowiedzianych przez inne osoby z otoczenia (jak echo) z zasłyszaną intonacją”.(M. Strzyżewski).

Echolalia

- **echolalia bezpośrednia**- natychmiastowe powtarzanie usłyszanych słów lub zdań;
- **echolalia odroczone** (pośrednia, odwleczona)- powtarzanie długich wypowiedzi, całych zdań lub słów po pewnym czasie od ich usłyszenia;
- **echolalia funkcjonalna** (łagodna)- "[...] w mowie występuje dużo oddzielnych wyrazów, które są związane z poszczególnymi sytuacjami, zainteresowaniami dziecka. Jeśli dziecko autystyczne zdolne jest do użycia echolalii w sposób adekwatny i prowadzi prosty dialog, uznajemy to za bardzo duży sukces w komunikacji.,,(Strzyżewski)

Funkcjonowanie językowe dzieci z autyzmem

- **brak transpozycji zaimków osobowych-** dzieci mówią o sobie w drugiej lub trzeciej formie bądź używają imienia. Nieużywanie słów „ja”, „moje” w odniesieniu do siebie.
- **trudności w opanowaniu struktur gramatycznych-** prawidłowym stosowaniu rodzajników oraz postępowaniu się odmianami czasowników a także w poprawnym budowaniu zdań i dłuższych wypowiedzi
- **stereotypie słowne-** "[...] słowa lub zdania wypowiedzane (samorzutnie lub w odpowiedzi na pytania) zawsze w sposób niemal identyczny, przez co jakby zautomatyzowany." Wiążą się one z zaburzeniem toku i treści myślenia.

Funkcjonowanie językowe dzieci z autyzmem

- **kompulsywne zadawanie pytań**- autysta nadmiernie skoncentrowany na jakimś temacie powtarza wielokrotnie te same pytania sprawiając wrażenie, jakby nie słyszał lub nie rozumiał udzielanych mu odpowiedzi.
- **tendencje do powtarzania** rzadziej występujących, obco brzmiących słów, mimo braku rozumienia ich znaczenia.
- **neologizmy**, czyli samodzielnie tworzone nowe konfiguracje słowne nie występujące w danym języku a wykorzystywane w rozmowie.

Funkcjonowanie językowe dzieci z autyzmem

- **zakłócenia warstwy suprasegmentalnej przekazu**, czyli prozodii mowy. Przejawami tego są: brak odpowiedniej intonacji, prawidłowej modulacji głosu, zaburzenia rytmiki wypowiedzi, brak płynności mowy, przerwy i skandowanie.
- **trudność w formułowaniu wypowiedzi werbalnych**-dzieci "[...] rzadziej wypowiadają się spontanicznie oraz inicjują rozmowę, a także częściej wybierają jakiś szczególny temat konwersacji i nie pozwalają go zmienić. Gorzej wykorzystują język do przekazywania informacji i mają trudności z komunikowaniem swoich myśli, potrzeb i uczuć."

Funkcjonowanie językowe dzieci z autyzmem

- **problemy w rozumieniu oraz wyrażaniu komunikatów niewerbalnych**- na skutek nieumiejętności budowania poprawnych, opartych na empatii więzi z innymi ludźmi, autyści mają ogromne trudności w rozumieniu informacji przekazywanych za pomocą gestów, mimiki i ekspresji twarzy oraz intonacji głosu.
- **brak zdolności inicjowania i podtrzymywania konwersacji**, a także deficyty na poziomie komunikacji niewerbalnej.

Funkcjonowanie językowe dzieci z autyzmem

- Spośród całej populacji osób autystycznych około **30%** w ogóle nie mówi. Znaczna część z nich nie używa przy tym gestów ani mimiki w celu zrekompensowania braku tej funkcji.
- U pozostałych **70%** autystów występują albo znaczne opóźnienia w nabywaniu funkcji mowy, albo też poważne zaburzenia językowe.

Dobór metod porozumiewania się osób z autyzmem wymaga m. in.:

- dobrego poznania ucznia,
- zrozumienia jego trudności w poznawaniu świata,
- znajomości potrzeb rozwojowych dziecka,
- tworzenia korzystnych warunków emocjonalnych.

Osoby autystyczne muszą zawsze wiedzieć:

- co ja mam robić
- kiedy muszę skończyć
- ile muszę zrobić
- co będę robić później

Osoba z autyzmem potrzebuje:

- właściwej, rzetelnej diagnozy,
- nauczycieli, którzy będą respektować oraz rozwijać system komunikowania się ucznia,
- procesu dydaktycznego, który uwzględnia i wykorzystuje specyficzny sposób komunikowania się dziecka,
- dostępu do materiałów dydaktycznych wykorzystujących alternatywny język,
- urządzeń technicznych.

Wskazania

- Każde zajęcia powinny przebiegać wg stałego schematu.
- Im mniej się dzieje, ale tak samo, tym lepiej.
- Należy jasno, konkretnie, zwięźle formułować polecenia.
- Należy unikać potoku mowy, ze względu na trudności z selekcją informacji; podać, co jest ważne.
- Uczeń autystyczny nie powinien ani na moment pozostawać bez jasno sformułowanego zadania, w przeciwnym razie może wystąpić mówienie do siebie lub inne dziwne zachowania czy stereotypie.

Wskazania

- Należy uczyć dziecko zachowań odpowiednich do wieku w miarę jego dorastania.
- Stosowanie tych samych zasad dotyczących wymagań, pochwał i traktowania dziecka w domu i szkole, także w wakacje.
- Bodźce słuchowe i wizualne mogą być odbierane przez autystę, jako „za dużo” lub „za mało”. Przeanalizuj zmianę miejsca, gdy zajdzie taka potrzeba.

Wskazania

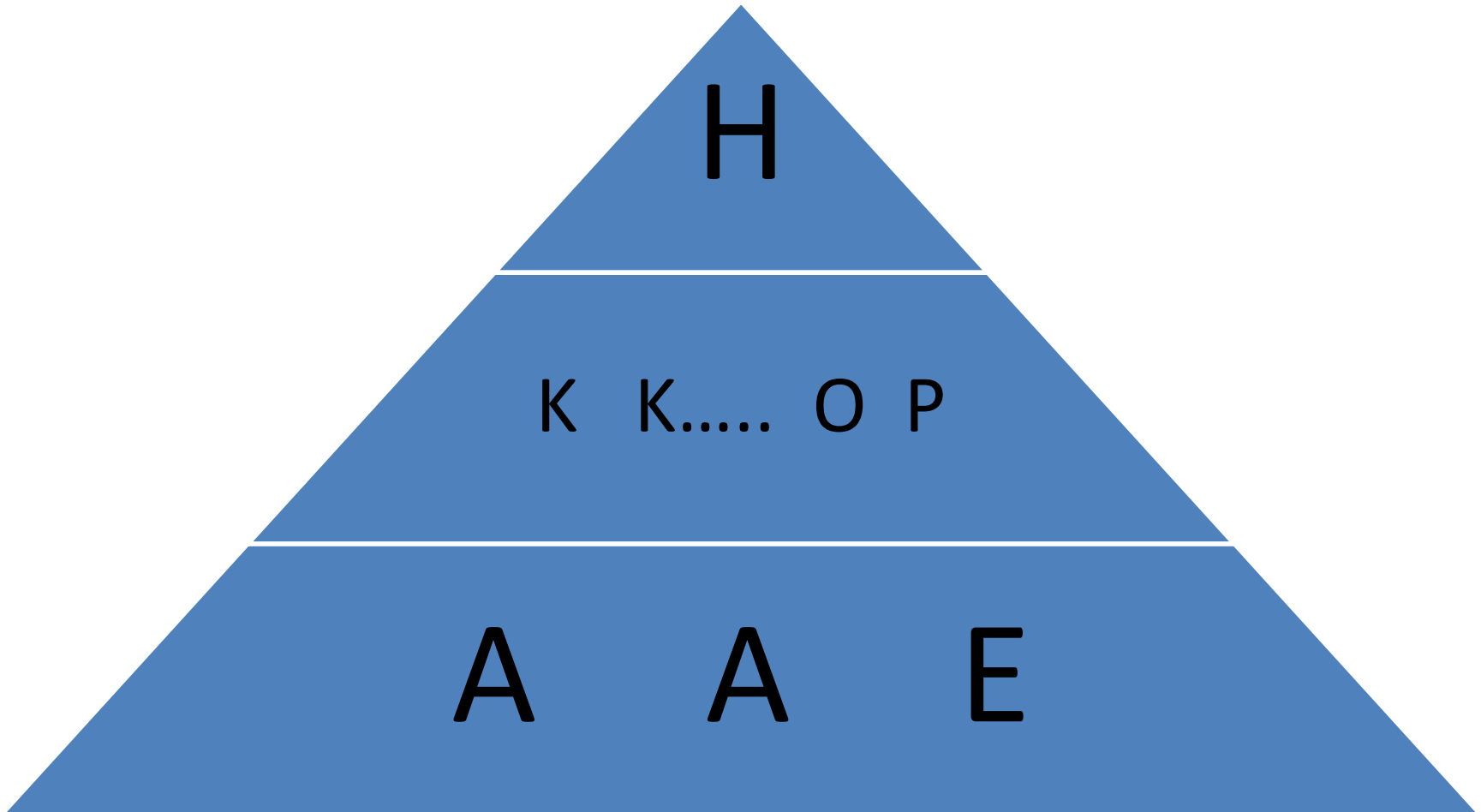
- Należy zebrać informacje na temat preferencji dziecka, jego naturalnych zainteresowań i uzdolnień i wykorzystać je przy planowaniu zajęć.
- Ważnym elementem terapii dziecka z autyzmem jest znalezienie zajęć, w których samorzutnie nastąpi jego uczestnictwo. Aktywna obserwacja może pomóc w nawiązaniu kontaktu z dzieckiem i zrozumieniu go. Pozwoli to na dobranie dla niego odpowiednich form terapii.

Wskazania

- Nauczyciel pracujący z dzieckiem autystycznym musi posiadać wiedzę na temat autyzmu.
- Musi zdawać sobie sprawę, iż każdy autysta jest inny.
- Być elastyczny, by stosować różne metody dotarcia do wychowanka, a tym samym pracować różnymi metodami.

Cechy dobrego nauczyciela

Wskazania

- Uczeń powinien czuć się bezpiecznie, a środowisko, w którym przebywa powinno być dla niego przewidywalne i zrozumiałe.
- Należy pamiętać, że to co jest korzystne dla jednego dziecka, może być nie wskazane dla innego.
- Osoby z autyzmem chcą się uczyć, chcą lepiej zrozumieć i poznać świat, w którym żyją.

- Nie starajmy się mierzyć funkcjonowania osób autystycznych naszymi miarami. **Pozwalajmy im na bycie szczęśliwymi.** Ważnym warunkiem tych pozytywnych relacji może być uczenie się zachowań i sposobu funkcjonowania dziecka przez jego otoczenie (Markiewicz).

„ Czyż zachowanie osób autystycznych nie jest ich jedynym środkiem przeżycia, wyrażaniem samego siebie, bycie częścią tego świata? Zamiast ochoczo przystąpić do tłumienia, musimy szanować takie zachowania jako środek komunikowania się (bez wątpienia niezwykły, lecz jedyny, który przynajmniej funkcjonuje.)
Dziwaczne zachowanie jest często pełne znaczenia: to od nas zależy, czy je zrozumiemy!”

Konstantareas